

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Навчально-науковий інститут № 3

Костюк В.Л., Лисюк В.М., Сюравичук В.Г., Жук О.М.

«Організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

КИЇВ-2018

УДК 342.922

(згідно п. 50 Плану НД і ДКР НАВС на 2018 р.)

Організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку: метод. рек. / В. Л. Костюк, В. М. Лисюк, В. Г. Сюравич, О. М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 56 с.

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 2 від 17.10.2018 р).

У методичних рекомендаціях розглядаються питання організації та змісту основних напрямів роботи дільничного офіцера поліції, зокрема щодо організації роботи дільничних офіцерів поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку. Висвітлені основні завдання, функції, повноваження та нормативно-правова база організації роботи дільничного офіцера поліції. Придільено значну увагу поняттю та організації призначення превентивного обліку та превентивної (профілактичної) роботи дільничних офіцерів поліції; порядок постановлення на превентивний облік осіб дільничними офіцерами поліції; організацію індивідуально-профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції щодо осіб, які перебувають на превентивному обліку. Розкрито сутність та порядок здійснення адміністративного нагляду дільничними офіцерами поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі; превентивно-профілактичного нагляду за особами, засудженими до покарань без позбавлення волі; превентивного обліку осіб, які вчиняють домашнє насильство; превентивно-профілактичної роботи з особами, які страждають на тяжкі психічні розлади.

Методичні рекомендації розраховані на практичних працівників підрозділів превентивної діяльності, дільничних офіцерів поліції, представників громадських формувань, а також науковців, професорсько-викладацький склад, ад'юнктів, магістрів, студентів та курсантів.

Авторський колектив:

Костюк Володимир Леонідович – завідувач наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту № 3 НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, підполковник поліції;

Лисюк Володимир Миколайович – заступник начальника Дарницького УП ГУ Національної поліції в м. Києві;

Сюравич Валерій Григорович – науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Жук Олена Миколаївна – провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку ННІ №3 НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, підполковник поліції.

Рецензенти:

Голосніченко Дмитро Іванович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

Кузьменко Оксана Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ.

Організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку

Зміст

Вступ.....	4
Розділ 1. Поняття, правові засади, завдання, функції та основні напрями діяльності дільничного офіцера поліції.....	6
1.1. Поняття дільничного офіцера поліції та правова основа його діяльності	6
1.2. Завдання, повноваження та функції діяльності дільничного офіцера поліції.....	8
1.3. Основні напрями діяльності дільничного офіцера поліції	11
Розділ 2. Превентивний облік поліції: соціально-правова сутність і профілактична складова.....	16
2.1. Поняття та призначення превентивного обліку та превентивної (профілактичної) роботи дільничних офіцерів поліції	16
2.2. Порядок постановлення на превентивний облік осіб дільничними офіцерами поліції.....	16
2.3. Організація індивідуально-профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції щодо осіб, які перебувають на превентивному обліку	19
2.4. Здійснення адміністративного нагляду дільничними офіцерами поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі	21
2.5. Здійснення превентивно-профілактичного нагляду за особами, засудженими до покарань без позбавлення волі	28
2.6. Здійснення превентивного обліку осіб, які вчиняють домашнє насильство	33
2.7. Здійснення превентивно-профілактичної роботи з особами, які страждають на тяжкі психічні розлади	35
Розділ 3. Взаємодія дільничних офіцерів поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування.....	37
Розділ 4. Шляхи вдосконалення адміністративно-правових заходів здійснення нагляду та контролю за особами, звільненими з місць позбавлення волі	45
Висновки.....	48
Список використаних джерел	51
Нормативно-правові документи	51
Додаткові джерела	54

Вступ

Визначальне місце у запобіганні та профілактиці злочинів і адміністративних правопорушень, забезпеченні публічної безпеки та охороні громадського порядку належить Національній поліції України, зокрема дільничним офіцерам поліції. Саме на службу дільничних офіцерів поліції покладено основний обсяг правоохоронних функцій Національної поліції на території поліцейських дільниць, зокрема, захист прав і свобод громадян, здійснення заходів запобігання злочинам та правопорушенням, забезпечення публічної безпеки та охорона громадського порядку, а також організація роботи дільничних офіцерів поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку.

Серед всієї сукупності служб Національної поліції найважливіша роль щодо профілактики правопорушень належить саме дільничним офіцерам поліції. Це пояснюється тим, що на відміну від працівників інших служб Національної поліції, які як правило вирішують вузько визначені завдання, робота дільничних офіцерів поліції має різноплановий характер. За неофіційними підрахунками дільничний офіцер поліції виконує біля 90 обов'язків. Саме завдяки цьому полягає головна особливість даного інституту. Дільничні офіцери поліції, як правило, одними з перших виявляють той чи інший злочин на дільниці, або ж прибувають на місце злочину до прибуття оперативно-слідчої групи, а нерідко їм доводиться безпосередньо вступати у двобій зі злочинцем та проводити первинні слідчі дії. Постійне спілкування з громадянами та розв'язання різносторонніх проблем висуває щодо особи дільничного офіцера поліції підвищені вимоги. Універсальний характер діяльності дільничного офіцера поліції вимагає від нього широкого кола знань, вмінь та навичок. Дуже важливо, щоб дільничний офіцер поліції був краще підготовлений до ефективного виконання службових обов'язків, від належного виконання яких залежить забезпечення захисту прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки і охорона громадського порядку, профілактика, запобігання та розкриття злочинів.

Дільничний офіцер поліції, який представляє Національну поліцію на закріпленій за ним території, є однією із центральних фігур у системі Національної поліції, оскільки не один із працівників не перебуває так близько до народу, як він. Саме завдяки діяльності працівників служби дільничних офіцерів поліції формується авторитет правоохоронних органів держави.

Забезпечення законності та правопорядку в Україні передбачає встановлення такого правового режиму, що створює умови для запобігання злочинам з боку осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі, а також щодо яких поліція здійснює адміністративний нагляд та превентивний облік. Особи, за якими встановлено адміністративний нагляд поліції, як і раніше, продовжують вести антигромадський спосіб життя та негативно впливати інших осіб. Наявність таких негативних чинників свідчить про те, що організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на

превентивному обліку, й досі є малоефективною та потребує подальшого організаційно-правового вдосконалення. Важливі напрями діяльності Національної поліції щодо превентивного обліку та адміністративного нагляду досліджено фрагментарно. Зокрема, актуальним є вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності реалізації правових процедур встановлення, здійснення, продовження та припинення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Саме тому визначення сутності, властивостей, зовнішніх форм прояву превентивного обліку й адміністративного нагляду поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі; за особами, засудженими за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано із позбавленням волі; особами, яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість учинення домашнього насильства; особами, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я, місця превентивного обліку в системі заходів адміністративного примусу, специфіки адміністративно-правових процедур його реалізації, а також розробка аргументованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства мають важливе теоретичне та практичне значення. Усе це потребує комплексного наукового осмислення та зумовлює актуальність теми дослідження.

Розділ 1. Поняття, правові засади, завдання, функції та основні напрями діяльності дільничного офіцера поліції

1.1. Поняття дільничного офіцера поліції та правова основа його діяльності

Дільничний офіцер поліції є представником правоохоронних органів на поліцейській дільниці. Постійне спілкування з громадянами та вирішення широкого кола проблем висуває щодо особи дільничного офіцера поліції підвищені вимоги, які мають відображатись у професійній підготовці цієї категорії посадових осіб. Універсальний характер діяльності дільничного офіцера поліції вимагає від нього широкого кола знань, вмінь та навичок. Важливо щоб працівник був якомога краще підготовлений до ефективного виконання службових обов'язків, від належного виконання яких залежить забезпечення захисту прав і свобод громадян, охорона громадського порядку, профілактика, попередження та розкриття злочинів.

Під принципами діяльності дільничних офіцерів поліції слід розуміти основні положення, на засадах яких здійснюється адміністративна діяльність. Виражені в правових нормах, принципи представляють собою загальні положення, на яких повинна будуватися і здійснюватися адміністративна діяльність.

Виходячи із змісту завдань діяльності дільничних офіцерів поліції, цю службу в цілому можна визначити як таку, що регламентується сукупністю норм різних галузей права, у першу чергу адміністративного права, яке визначає виконавчо-розпорядчу підзаконну діяльність окремих підрозділів, дій їх особового складу щодо організації і практичного вирішення комплексу поставлених завдань.

Проведення профілактичної роботи з недопущення правопорушень, як одного із важливих напрямів діяльності працівників Національної поліції, прямо впливає із вимог чинного законодавства. Це положення підтверджується багатьма іншими нормативними актами, які регламентують діяльність тієї чи іншої служби Національної поліції. У них визначені основні завдання, функції, форми, методи, сили та засоби, які забезпечують досягнення завдань як загальної, так і індивідуальної профілактики правопорушень.

Правову основу діяльності дільничного офіцера поліції становлять:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.¹;
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р.²;
3. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650³.

¹ Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

4. Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 р. № 264/94-вр.⁴;

5. Наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань «Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 04 лист. 2003 р. №1313/203 ⁵;

6. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. ⁶;

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X. (Дата оновлення: 05.05.2018) ⁷.

8. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341 (Дата оновлення: 18.04.2018) ⁸;

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 № 877 ⁹;

10.Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» від 28.10.2015 р. № 878 ¹⁰;

11. Наказ ДДУПВП та МВС «Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань» від 19.12.2003 № 270/1560. Дата оновлення: 17.09.2010¹¹.

12. Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18> ¹².

³ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

⁴ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

⁵ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

⁶ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 05.05.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

⁸ Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 18.04.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

⁹ Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.

¹⁰ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 28.10.2015 р. № 878. Дата оновлення: 02.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF/paran10#n10>.

^{1f} Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Наказ ДДУПВП та МВС від 19.12.2003 р. № 270/1560. Дата оновлення: 17.09.2010. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.

¹² Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>.

13. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 17.03.2011 № 3160-VI (дата оновлення: 20.01.2018) ¹³;

14. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р. (дата оновлення: 01.01.2016) ¹⁴, інших актів законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України.

Одним із основних серед нормативно-правових актів, якими керується у своїй роботі служба дільничних офіцерів поліції, є Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650 ¹⁵.

1.2. Завдання, повноваження та функції діяльності дільничного офіцера поліції

Служба дільничних офіцерів поліції має особливості, зумовлені тими завданнями, які покладені на неї, що дозволяє розглядати її з позиції окремого органу (підрозділу) Національної поліції. Ці завдання відрізняються складністю і виконуються в процесі охорони публічного порядку на адміністративних дільницях. Вона має за своєю суттю особливу функціональну природу: з одного боку, як адміністративна служба, а з іншого боку – як служба, спеціально призначена для ведення загальної та індивідуально-профілактичної, виховної роботи з особами, схильними до вчинення злочинів і адміністративних проступків.

Загальними завданнями служби дільничних офіцерів поліції є забезпечення публічної безпеки та охорона громадського порядку, запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням, участь у розкритті злочинів, учинених на території адміністративної дільниці. Важливими завданнями є також проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення правопорушень, та робота з населенням і громадськими формуваннями на адміністративній дільниці з забезпечення публічної безпеки та охорони громадського порядку.

¹³ Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 № 3160-VI. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3160-17>.

¹⁴ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону Закон України від 22.06.2000 р. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

¹⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

Дільничні офіцери поліції, виконують завдання з надання поліцейських послуг у сферах, визначених статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію»¹⁶:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Завданнями дільничних офіцерів поліції, згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції¹⁷, є:

- 1) діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності;
- 2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;
- 3) виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 4) ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем ЄІС МВС;
- 5) співпраця з групами реагування патрульної поліції щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції;
- 6) інформування чергової частини органу (підрозділу) поліції у разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти;
- 7) організація та контроль діяльності помічника дільничного офіцера поліції, що полягає в плануванні роботи, наданні відповідних доручень та навчанні методиці й тактиці роботи на поліцейській ділянці, перевірці якості, повноти та об'єктивності складених ним матеріалів;
- 8) підтримання професійного рівня шляхом навчання в системі службової підготовки та самопідготовки.

¹⁶ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

¹⁷ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції¹⁸, дільничні офіцери поліції з метою виконання своїх обов'язків мають наступні **повноваження**:

1) вимагати від осіб пред'явлення документів, що посвідчують їх особу, та інших документів у випадках, визначених статтею 32 Закону України «Про Національну поліцію»¹⁹;

2) опитувати осіб у випадках, визначених статтею 33 Закону України «Про Національну поліцію»;

3) застосовувати заходи, передбачені статтями 30, 31 Закону України «Про Національну поліцію»;

4) затримувати підозрюваних у вчиненні кримінального або адміністративного правопорушення, доставляти таких осіб до поліцейської станції або органу (підрозділу) поліції. Відомості стосовно осіб, доставлених до поліцейської станції, фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (далі – Журнал), передбаченому Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою наказом МВС від 06 листопада 2015 року № 1376, зареєстрованою у Міністерстві юстиції України 01 грудня 2015 року за № 1496/27941. За наявності технічної можливості Журнал ведеться в електронному вигляді;

5) у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання;

6) відповідно до статті 38 Закону України «Про Національну поліцію» проникати до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках;

7) здійснювати заходи з контролю за дотриманням обмежень, установлених Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»;

8) здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами порядку та правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, вибухових речовин та матеріалів, боєприпасів, на які поширюється дозвільна система, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поведінки з ними та правил використання;

9) здійснювати в межах, визначених Законом України «Про Національну поліцію», поліцейське піклування;

10) застосовувати поліцейські заходи примусу у випадках та порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію»;

11) здійснювати превентивні поліцейські заходи, передбачені частиною першою статті 31 Закону України «Про Національну поліцію», з метою отримання та перевірки інформації стосовно причетності до вчинення

¹⁸ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

¹⁹ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

кримінальних або інших правопорушень осіб, які мешкають на закріпленій ділянці;

12) залучати групи реагування патрульної поліції для надання допомоги при затриманні та доставлянні осіб, які вчинили правопорушення, виконанні ухвал суду про привід свідків та підозрюваних до суду та в інших необхідних випадках за погодженням з керівництвом патрульної поліції територіального (відокремленого) підрозділу поліції;

13) проводити перевірку прибуття звільнених осіб до місця проживання в порядку, встановленому законодавством та визначеному статтею 20 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»;

14) вживати у взаємодії зі службою у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування.

У разі виявлення дитини, розлученої із сім'єю, діляничний офіцер поліції невідкладно повідомляє про такий факт територіальний орган Державної міграційної служби і орган опіки та піклування за місцем виявлення дитини.

У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини на підставі рішення районної, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчого органу міської, районної у місті ради служба у справах дітей разом з представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства.

15) використовувати інші повноваження, визначені законодавством України.

1.3. Основні напрями діяльності діляничного офіцера поліції

Діляничний офіцер поліції вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень. Припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення.

Згідно Інструкції з організації діяльності діляничних офіцерів поліції²⁰, **основними напрями діяльності діляничних офіцерів поліції є:**

1) здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень;

²⁰ Про затвердження Інструкції з організації діяльності діляничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

2) виявлення причин та умов, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття у межах компетенції заходів для їх усунення;

3) ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

4) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

5) у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання;

6) доставляння у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

7) ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми;

8) ужиття заходів для запобігання вчиненню насильства в сім'ї та його припинення;

9) здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система;

10) взаємодія відповідно до законодавства у межах контрольованих прикордонних районів з дільничними офіцерами прикордонної служби щодо проведення превентивних заходів з протидії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності на державному кордоні, отримання інформації про шляхи проникнення та накопичення контрабандних товарів, а також мешканців населених пунктів, розташованих поблизу державного кордону, які здійснюють незаконні операції з переміщення товарів;

11) вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні;

12) участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі.

Основними напрямками діяльності дільничних офіцерів поліції є: адміністративна, профілактична, оперативно-розшукова і кримінально-процесуальна діяльність, а також соціально-правове обслуговування населення.

Усі зазначені напрямки мають профілактичну спрямованість, націлену на охорону публічного порядку і боротьбу зі злочинністю.

Серед основних напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції щодо забезпечення правопорядку на закріпленій поліцейській дільниці, варто виділити:

- адміністративну діяльність;
- попереджувальну діяльність;
- участь у розкритті злочинів;
- проведення профілактичної роботи серед осіб, схильних до вчинення злочинів та інших правопорушень;
- надання в межах своєї компетенції допомоги громадянам, посадовим особам, підприємствам, установам, організаціям і громадським об'єднанням у здійсненні їх законних прав і інтересів.

Адміністративна діяльність є одним із головних напрямів роботи дільничного офіцера поліції, що здійснює практичне впровадження в життя законів і нормативних актів у сфері охорони публічного порядку. В загальних витратах робочого часу дільничних зазначених напрямів складає:

- адміністративна – 41,4 %;
- попереджувальна – 24,8 %;
- участь і розслідуванні злочинів – 20,9 %;
- по наданню допомоги громадян і інших посадових осіб у здійсненні їхніх прав і законних інтересів – 12,9 %.

Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції – це цілеспрямована, організуюча виконавча і розпорядча діяльність, яка полягає у безпосередньому, повсякденному, практичному здійсненні завдань і функцій держави щодо забезпечення публічної безпеки, охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю на поліцейській дільниці.

Служба дільничних до повноважень яких належить адміністративна діяльність, займає особливе місце тому, що поєднує і забезпечує: охорону публічного порядку безпеки, здійснює дозвільну систему, адміністративний нагляд, попереджує, припиняє і притягує до відповідальності осіб які вчинили правопорушення, попереджує правопорушень серед неповнолітніх, охороняє приватну, державну, колективну й інші форми власності, забезпечує контроль за дотриманням правил перебування в Україні іноземців і осіб без громадянства й ін. Для здійснення своїх повноважень, дільничні мають право застосувати до порушників заходи адміністративно-процесуального забезпечення й адміністративних стягнень.

Зміст діяльності, спрямованої на охорону публічного порядку, складають такі адміністративно-правові відносини:

- по-перше, відносини усередині підрозділу дільничних у процесі організації і практичного вирішення завдань щодо забезпечення публічного порядку і безпеки;

– по-друге, відносини, які виникають під час повсякденної безпосередньої охорони публічного порядку і забезпечення публічної безпеки силами і засобами дільничних і громадськості.

У *першому випадку* мова йде про визначення штатів, про підбір та розміщення кадрів, їх навчання, про планування охорони публічного порядку, про організацію та практичне забезпечення цього порядку, про здійснення функцій контролю (дільничними офіцерами з боку старших дільничних офіцерів) і т. ін., тобто про внутрішню організаційні відносини (внутрішню організаційна діяльність дільничних).

У *другому випадку* маються на увазі відносини, складаються в зв'язку з охороною публічного порядку, наприклад, такі відносини, які виникають у зв'язку із вчиненням громадянином адміністративного правопорушення, або у зв'язку із зверненням громадянина до дільничного під час особистого прийому. Суб'єктами таких відносин є: громадяни, органи, підприємства, установи, їхні посадові особи. Такі відносини належать до зовнішньої адміністративної діяльності дільничних і виражаються у безпосередньому забезпеченні дотримання громадянами, посадовим особам вимог законодавства, у здійсненні заходів, спрямованих на попередження, припинення порушень і притягнення винуватих до відповідальності.

Внутрішньо-організаційна і зовнішня діяльність дільничних офіцерів взаємозалежні і спрямовані на вирішення головного завдання, створення для громадян і посадових осіб найбільш сприятливих умов для праці, відпочинку, забезпечення потреб, реалізації прав і законних інтересів.

Характерними рисами діяльності дільничних офіцерів є:

- державно-владний і організаційний характер;
- підпорядкованість і підконтрольність у процесі її здійснення відповідним державним органам;
- законність;
- профілактична спрямованість.

Державно-владний характер діяльності дільничних офіцерів поліції полягає у здійсненні покладених на них адміністративно-правових повноважень від імені держави, у межах компетенції, які строго визначені законами і іншими правовими актами (укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, накази МВС, відповідні інструкції, тощо). Співробітники органів охорони правопорядку, виконуючи адміністративні функції, виступають як суб'єкти управління (представники влади), яким надано право давати обов'язкові для виконання приписи, вказівки, застосовувати, в необхідних випадках, примусові заходи впливу. Тому стосовно об'єктів управління виконавча діяльність дільничних офіцерів поліції, є разом з тим, і розпорядчою.

Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції – безпосередньо організуюча діяльність. Організаційна сутність діяльності дільничних офіцерів поліції виражається у спільній цілеспрямованій діяльності уповноважених посадових осіб, громадян, іноземців, осіб без громадянства щодо вирішення завдань у правоохоронній сфері, охороні публічного порядку. За для цього посадовими особами вирішуються питання, пов'язані з

функціонуванням системи управління Національною поліцією, координуванням діяльності учасників суспільних відносин у правоохоронній сфері, організовується спільна робота, здійснюються контроль і нагляд за ходом її виконання. До здійснення охорони публічного порядку дільничні залучають громадських помічників дільничних офіцерів поліції, громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону.

Підпорядкованість і підконтрольність адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції відповідним органам державної влади визначена Конституцією України. Це має значення для організації боротьби з правопорушеннями, посилює відповідальність за виконання покладених на них завдань, забезпечує ефективний контроль за їхньою роботою, сприяє координації діяльності різних підрозділів і громадських формувань. Представницькі органи і органи виконавчої влади несуть відповідальність за стан правопорядку на своїй території. Вони покликані створювати умови для підвищення ефективності адміністративної діяльності.

Підзаконність адміністративної діяльності логічно впливає з її підзвітності і підконтрольності. Закон України «Про Національну поліцію», Кодекс України про адміністративні правопорушення інші нормативні акти визначають напрямки роботи і засоби досягнення цілей. Законність здійснюється постійно в співпраці з громадянами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами. Будь-яке відхилення від закону може завдати істотної шкоди правам і законним інтересам громадян, органам, підприємствам, установам, організаціям. Законність як одна з основних рис адміністративної діяльності означає, що дільничні мають здійснювати свої повноваження у межах чинного законодавства, а, з іншого боку, громадяни, іноземці, особи без громадянства, посадові особи, з якими співпрацює дільничний мають діяти у межах нормативних актів.

Законність адміністративної діяльності має велике значення тому, що в процесі її здійснення, насамперед, виконуються вимоги, приписи закону. Норми закону застосовуються дільничними у зв'язку з конкретними життєвими ситуаціями й обставинами. За для цього дільничні можуть давати безпосередні розпорядження (наприклад, вимагати припинення правопорушення, припиняти рух транспорту чи пішоходів у визначених випадках) або вчиняти дії, (застосовувати заходи впливу до правопорушників).

Профілактична спрямованість діяльності офіцерів забезпечується, насамперед, такою організацією роботи їх підрозділів, певних засобів, які б створювали максимальні умови для розвитку цивілізованих відносин у сфері публічного порядку і безпеки, для суворого дотримання законодавства, для попередження його порушень. Успіх у цій роботі досягається тільки за умов глибокого, всебічного вивчення стану публічного порядку, громадської безпеки, причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень, дієвому, обґрунтованому розташуванню наявних сил і засобів, а також високим професіоналізмом дільничного офіцера.

Розділ 2. Превентивний облік поліції: соціально-правова сутність і профілактична складова

2.1. Поняття та призначення превентивного обліку та превентивної (профілактичної) роботи дільничних офіцерів поліції

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції²¹, **превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції** – діяльність, передбачена законодавством України, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку, здійснення поліцейського піклування;

превентивний облік – комплекс заходів у діяльності дільничних офіцерів поліції, спрямованих на підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем єдиної інформаційної системи МВС (далі – ЄІС МВС) про осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота.

2.2. Порядок постановлення на превентивний облік осіб дільничними офіцерами поліції

Індивідуально-профілактична робота починається з виявлення і постановки на облік осіб, від яких, судячи із встановлених фактів антигромадської поведінки, можна очікувати вчинення правопорушень. На цьому етапі визначається коло правопорушників, щодо яких є потреба у застосуванні профілактичного впливу.

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції²², **дільничний офіцер поліції ставить на профілактичний облік** та у межах своєї компетенції здійснює профілактичну роботу з такими **категоріями осіб**:

- 1) звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено у встановленому законом порядку;
- 2) засудженими за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано із позбавленням волі;
- 3) особами, яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї;
- 4) особами, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я.

²¹ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

²² Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції²³, дільничний офіцер поліції здійснює превентивні заходи щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліку в органах поліції, для попередження вчинення ними правопорушень із залученням до цієї роботи громадськості.

Дільничний офіцер поліції ставить на превентивний облік та в межах своєї компетенції проводить профілактичну роботу з:

1) особами, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому законом порядку;

2) особами, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

Дільничний офіцер поліції в установленому порядку ініціює встановлення адміністративного нагляду щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, які за ознаками судимості підпадають під дію Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»²⁴.

На підставі аналізу додержання раніше судимими особами встановлених судом обмежень, визначених Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», ДОП подає керівнику відділу (відділення) поліції пропозиції щодо продовження адміністративного нагляду.

Дільничний офіцер поліції виявляє на поліцейській дільниці осіб, які вчиняють насильство в сім'ї (домашнє насильство) або схильні до такої поведінки, та вживає превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з насильством у сім'ї, відповідно до норм Закону України «Про попередження насильства в сім'ї».

Рішення про поставлення особи на превентивний облік приймає керівник відділу (відділення) поліції або його заступник на підставі наданих дільничним офіцером поліції матеріалів.

Відомості про осіб, яких дільничний офіцер поліції ставить на превентивний облік, зазначених у пункті 2 розділу V Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції²⁵, заносяться до єдиної інформаційної системи (ЄІС) МВС.

Унесення зазначених відомостей до ЄІС МВС покладається на начальника сектору превенції територіального (відокремленого) підрозділу поліції або працівника цього сектору, до обов'язків якого входить організація роботи з особами, які перебувають на превентивному обліку.

²³ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

²⁴ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

²⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

У дільничного офіцера поліції зберігаються відомості про осіб, які перебувають на превентивному обліку та проживають на території, закріпленій за відповідною поліцейською дільницею.

Облікові справи заводяться відносно раніше судимих осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, та осіб, засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо ці особи після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження поліції, систематично порушують публічний порядок і права громадян, учиняють інші правопорушення.

Облікові справи реєструються дільничним офіцером поліції в підрозділі документального забезпечення територіального (відокремленого) підрозділу поліції.

Облікові справи зберігаються у начальника сектору превенції територіального (відокремленого) підрозділу поліції або працівника цього сектору. З моменту закінчення строку перебування на обліку особи вказаної категорії облікової справи передається на архівне зберігання в передбачені законодавством строки.

У разі зміни постійного місця проживання особи, стосовно якої працівниками поліції проводяться превентивні заходи, до підрозділу поліції за територіальністю в стислі строки надсилається відповідна інформація.

Забороняється зняття з обліку особи, яка перебуває на превентивному обліку та переїхала на нове місце проживання, без надходження з відповідного територіального (відокремленого) підрозділу поліції підтвердженої інформації про поставлення її на облік в зазначеному місці.

Дільничний офіцер поліції взаємодіє та надає допомогу іншим підрозділам і службам органів внутрішніх справ в організації та проведенні профілактичних заходів стосовно осіб, які перебувають в них на профілактичних обліках. Про таких осіб підрозділи та служби органів внутрішніх справ інформують службу дільничних офіцерів поліції.

Дільничний офіцер поліції виявляє на поліцейській дільниці осіб, які допускають правопорушення в сім'ях, уживають наркотичні засоби і психотропні речовини без призначення лікаря, психічно хворих, які створюють безпосередню загрозу для себе та оточуючих. Уживає до зазначених осіб своєчасні заходи профілактичного впливу з метою недопущення вчинення ними злочинів та адміністративних правопорушень. Про отриману інформацію повідомляє заінтересовані підрозділи та служби органів внутрішніх справ, органи державної влади та місцевого самоврядування.

Постановка на профілактичний облік зазначених категорій осіб проводиться на підставі мотивованого рапорту дільничного офіцера поліції. Рішення про постановку на профілактичний облік приймає начальник територіального підрозділу поліції або його заступник.

Адміністративний нагляд припиняється постановою судді за поданням начальника органу Національної поліції:

– у разі погашення або зняття судимості з особи, яка перебуває під наглядом;

– достроково, якщо піднаглядний перестав бути небезпечним для суспільства і позитивно характеризується за місцем роботи і проживання.

Адміністративний нагляд автоматично припиняється:

– після закінчення терміну, на який його встановлено, якщо органом Національної поліції не подано клопотання про продовження нагляду або суддя відмовив у продовженні нагляду;

– у разі засудження піднаглядного до позбавлення волі і направлення його до місця відбuvання покарання;

– у разі смерті піднаглядного.

2.3. Організація індивідуально-профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції щодо осіб, які перебувають на превентивному обліку

Реалізуючи заходи з індивідуальної профілактики, дільничний офіцер поліції контролює поведінку за місцем проживання і роботи осіб, що взяті на облік. При цьому особливу увагу звертає на тих, хто був неодноразово судимий та не став на шлях виправлення в місцях позбавлення волі і після звільнення веде антигромадський спосіб життя.

Приділяючи вказаним особам посилену увагу, дільничний вносить начальникові територіального підрозділу поліції пропозиції про встановлення адміністративного нагляду за раніше судимими особами, здійснює контроль за додержанням такими особами правил відповідно до Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» та встановлених судом обмежень. Ним вживаються заходи щодо притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності осіб, які порушують встановлені правила адміністративного нагляду.

З метою своєчасного виявлення осіб, схильних до вчинення правопорушень, дільничний офіцер поліції щомісяця вивчає та узагальнює:

– інформацію чергової частини територіального підрозділу поліції про виїзди чергових нарядів поліції на сімейні конфлікти;

– повідомлення закладів охорони здоров'я про заподіяння тілесних ушкоджень, пов'язаних з домашнім насильством;

– скарги та заяви громадян, повідомлення посадових осіб про правопорушення, учинені в сім'ях;

– матеріали, за якими винесено постанови про відмову в порушенні кримінальної справи за фактами, що мали місце у сфері сімейно-побутових відносин;

– матеріали громадських формувань з охорони громадського порядку щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень.

Відомості на осіб, які беруться на профілактичний облік (далі – підоблікові особи), заносяться до журналу реєстрації підоблікових осіб.

Відомості про осіб, щодо яких здійснюється профілактична робота дільничного офіцера поліції, заносяться до інтегрованих інформаційно-пошукових систем органів внутрішніх справ.

Журнал реєстрації підоблікових осіб ведеться в електронному вигляді відповідно до визначеної форми. За відсутності персонального комп'ютера інформація заноситься в письмовій формі до зазначеного журналу, виготовленого друкарським способом.

Ведення зазначеного журналу покладається на працівників відділу сектору превенції територіального підрозділу поліції.

У дільничного офіцера поліції в електронному вигляді зберігаються відомості на підоблікових осіб, які проживають на території поліцейської дільниці.

Справи заводяться щодо раніше судимих осіб, яким установлено адміністративний нагляд, та осіб, засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини.

До профілактичної справи долучається:

- автобіографія раніше судимого;
- фото;
- вимога про перевірку на наявність судимості;
- копія вироку (вироків);
- копія довідки про звільнення;
- характеристики (з УВП та за місцем проживання);
- рапорт форми 27 про реєстрацію (прописку);
- копії запитів, повідомлень і інформацій;
- рапорти про перевірку за місцем проживання;
- пояснення членів сім'ї та сусідів;
- щоквартальні пояснення раніше судимого;
- щомісячні довідки про перевірку за картотеками правопорушників;
- довідки та копії документів;
- якщо працює – характеристика за місцем роботи.

Справи зберігаються у відділі (секторі) дільничних офіцерів поліції.

2.4. Здійснення адміністративного нагляду дільничними офіцерами поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі

Згідно ст. 1 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 р. № 264/94-вр.²⁶, **адміністративний нагляд** – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції.

Адміністративний нагляд встановлюється з **метою** запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Згідно ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»²⁷, **адміністративний нагляд встановлюється щодо повнолітніх осіб:**

1) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

2) засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

3) засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

У своїй роботі з цими категоріями осіб дільничні офіцери поліції керуються:

1) наказом МВС та ДДУПВП від 04.11.2003 №1303/203 «Про затвердження Інструкції про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі»²⁸;

2) наказом Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час

²⁶ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

²⁷ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

²⁸ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280 ²⁹.

Головними напрямками індивідуальної роботи із засудженими є моральне та правове виховання. Перед початком такої роботи доцільно вивчити характеризуючі матеріали, які надішли з установи виконання покарань.

Згідно п. 3.1. Інструкції про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» ³⁰, дільничні офіцери поліції:

1. Здійснюють контроль за прибуттям і реєстрацією піднаглядних та осіб, які підпадають під дію Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

2. Беруть на профілактичний облік піднаглядних та ведуть справи адміністративного нагляду.

3. Оформляють за наявності підстав матеріали про встановлення адміністративного нагляду за особами, які підпадають під дію Закону.

4. Контролюють дотримання піднаглядними правил адміністративного нагляду.

5. Залучають до здійснення адміністративного нагляду позаштатних дільничних інспекторів поліції, громадських помічників і формування з охорони громадського порядку.

6. Взаємодіють з оперуповноваженими карного розшуку, патрульно-постовими нарядами поліції та іншими підрозділами.

Згідно п. 3.7. Інструкції про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» ³¹, начальник територіального підрозділу Національної поліції або його заступник після отримання з УВП запиту щодо пропозицій до встановлення обмежень дій піднаглядного дає дільничному офіцеру поліції доручення не пізніше 10 днів з дня надходження запиту направити до УВП повідомлення з пропозиціями стосовно обмежень дій при встановленні адміністративного нагляду.

²⁹ Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>.

³⁰ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

³¹ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

Відповідно ст. 4 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»³², **підставами для встановлення адміністративного нагляду є:**

- а) вирок суду, що набрав законної сили, – щодо осіб, зазначених у пункті «г» статті 3 цього Закону;
- б) матеріали установ виконання покарань – щодо осіб, зазначених у пункті «б» статті 3 цього Закону;
- в) матеріали органів Національної поліції – щодо осіб, зазначених у пункті «в» статті 3 цього Закону.

Згідно ст. 5 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»³³, **адміністративний нагляд встановлюється:**

– щодо осіб, зазначених у пунктах «б» і «г» статті 3 цього Закону, – в судовому засіданні одноособово суддею районного, районного у місті, міського та міськрайонного суду за місцезнаходженням установи виконання покарань за поданням начальника установи виконання покарань;

– щодо осіб, зазначених у пункті «в» статті 3 цього Закону, – в судовому засіданні одноособово суддею районного, районного у місті, міського та міськрайонного суду за місцем проживання особи, звільненої з місць позбавлення волі, за поданням начальника органу Національної поліції.

У поданні мають бути визначені обмеження, які пропонує встановити на підставі статті 10 цього Закону відповідно начальник установи виконання покарань чи начальник органу Національної поліції щодо поведінки піднаглядного, та обґрунтування доцільності таких заходів.

Разом з поданням до суду надсилаються копія вироку та матеріали, що свідчать про необхідність встановлення адміністративного нагляду за відповідною особою.

У судове засідання викликається особа, щодо якої внесено подання про встановлення адміністративного нагляду, а за її клопотанням – і захисник, а також представник органу, начальник якого вніс подання.

Розгляд питання починається доповіддю про зміст подання та матеріалів, що надійшли разом з ним, після чого заслуховуються пояснення осіб, які з'явилися у судове засідання.

Після розгляду справи суддя виходить до нарадчої кімнати для прийняття рішення, після чого повертається в зал засідань і оголошує постанову про встановлення адміністративного нагляду та обмежень, які встановлюються щодо поведінки піднаглядного.

Постанова судді може бути оскаржена в установленому законом порядку.

Постанова судді надсилається для виконання начальнику органу Національної поліції за місцем проживання особи, щодо якої встановлено

³² Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

³³ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

нагляд, а у випадках, передбачених пунктами «б» і «г» статті 3 цього Закону, – начальнику установи виконання покарань.

Адміністрація установи виконання покарань постанову судді надсилає для виконання органу Національної поліції за вибраним піднаглядним місцем проживання в день його звільнення.

Адміністративний нагляд встановлюється у визначеному статтею 5 цього Закону порядку **терміном від одного року до двох років** і не може перевищувати термінів, передбачених законом для погашення або зняття судимості.

У разі, коли є підстава вважати, що особа, щодо якої встановлено адміністративний нагляд, залишається небезпечною для суспільства, адміністративний нагляд за поданням відповідного органу Національної поліції може бути продовжено у визначеному цим Законом порядку кожного разу ще на шість місяців, але не більше терміну, передбаченого законом для погашення або зняття судимості.

Термін адміністративного нагляду починається з дня оголошення особі постанови судді про встановлення адміністративного нагляду.

Адміністративний нагляд здійснюється Національною поліцією. Осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, беруть на облік, фотографують, а у разі необхідності у них беруть відбитки пальців. Працівники Національної поліції зобов'язані систематично контролювати поведінку цих осіб, запобігати порушенням ними громадського порядку та прав інших громадян і припиняти їх, проводити розшук осіб, які уникають адміністративного нагляду.

Адміністративний нагляд припиняється постановою судді за поданням начальника органу Національної поліції:

а) у разі погашення або зняття судимості з особи, яка перебуває під наглядом;

б) достроково, якщо піднаглядний перестав бути небезпечним для суспільства і позитивно характеризується за місцем роботи і проживання.

Піднаглядний може сам подати клопотання про зняття нагляду з підстав, зазначених у пункті «а» частини першої цієї статті.

В інших випадках адміністративний нагляд автоматично припиняється:

а) після закінчення терміну, на який його встановлено, якщо органом Національної поліції не подано клопотання про продовження нагляду або суддя відмовив у продовженні нагляду;

б) у разі засудження піднаглядного до позбавлення волі і направлення його до місця відбування покарання;

в) у разі смерті піднаглядного.

Порядок розгляду в суді питання про припинення адміністративного нагляду здійснюється відповідно до вимог частини четвертої статті 5 цього Закону.

Обов'язки піднаглядних:

Особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, зобов'язані вести законослухняний спосіб життя, не порушувати громадський порядок і додержувати таких правил:

- а) прибути у визначений установою виконання покарань термін в обрані ними місце проживання і зареєструватися в органі Національної поліції;
- б) з'являтися за викликом органу Національної поліції у вказаний термін і давати усні та письмові пояснення з питань, пов'язаних з виконанням правил адміністративного нагляду;
- в) повідомляти поліцейських, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання, а також про виїзд за межі району (міста) у службових справах;
- г) в разі від'їзду в особистих справах з дозволу поліцейського в інший населений пункт та перебування там більше доби зареєструватися у відповідному органі Національної поліції.

Обмеження дій піднаглядних

До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за постановою суду можуть бути застосовані частково або у повному обсязі такі обмеження:

- а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;
- б) заборона перебування у визначених місцях району (міста);
- в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);
- г) реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць.

Під час здійснення адміністративного нагляду суд за поданням начальника органу Національної поліції з урахуванням особи піднаглядного, його способу життя і поведінки може змінювати (зменшувати або збільшувати) обсяг обмежень, передбачених цією статтею.

У разі злісного порушення правил адміністративного нагляду, передбачених статтями 9 і 10 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»³⁴, особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, притягаються до відповідальності згідно з законодавством.

Посадові особи, винні у порушенні законодавства України про адміністративний нагляд, притягаються до відповідальності згідно з чинним законодавством.

Контроль за здійсненням адміністративного нагляду покладається на органи Національної поліції.

³⁴ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.

Особи, звільнені з місць позбавлення волі, поділяються на декілька категорій:

1. Особи, яким установлено адміністративний нагляд (далі – адміннаглядні).
2. Особи, які за ознаками судимостей формально підпадають під дію Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» (раніше судимі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або 2 і більше разів за умисні злочини (далі – «формальними»).
3. Засуджені за злочини середньої та невеликої тяжкості (далі – раніше судимі).
4. Особи, засуджені до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Робота з особами, звільненими з місць позбавлення волі, включає в себе:

- персональний облік;
- проведення індивідуально-профілактичної роботи;
- контроль за дотриманням раніше судимими особами громадського порядку;
- проведення початкових розшукових заходів щодо осіб, місцезнаходження яких невідоме;
- проведення інших заходів, передбачених законодавством.

У процесі індивідуальної роботи дільничними офіцерами поліції вирішуються наступні завдання:

- формування установки на правослухняну поведінку засудженого як у період перебування на обліку, так і після зняття з обліку;
- формування у засудженого адекватної оцінки обставин, які склалися.

Індивідуальна робота будується з урахуванням обставин вчинення злочину, ступеня суспільної небезпеки, інтенсивності минулої кримінальної діяльності, рецидиву злочинів, а також його поведінки в місцях позбавлення волі. Практика свідчить про доцільність проведення багатостороннього вивчення індивідуальних особливостей засудженого, мотивів та причин учинення злочину.

Для забезпечення ефективного профілактичного впливу на осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, ДОП у взаємодії з працівниками карного розшуку зобов'язані проводити індивідуально-попереджувальну роботу з піднаглядним з метою запобігання випадкам ухилення його від адміністративного нагляду.

Контроль за додержанням піднаглядним правил адміністративного нагляду і встановлених обмежень дій здійснюється за місцем його проживання.

Періодичність, час і способи перевірок визначаються з урахуванням інформації, отриманої з місць позбавлення волі, особистості піднаглядного, його поведінки, способу життя, злочинних зв'язків, намірів повторного вчинення злочинів. Графіки перевірок осіб, які перебувають під

адміністративним наглядом, складаються щомісячно і містяться в черговій частині територіального органу Національної поліції.

Про результати перевірок додержання піднаглядними правил і обмежень дій адміністративного нагляду працівники поліції здійснюють запис у листку контролю за дотриманням встановлених обмежень дій піднаглядним та рапортом доповідають начальникові територіального органу Національної поліції.

Під час реєстрації з піднаглядним проводиться бесіда профілактичного характеру, про що складається довідка.

За порушення правил адміністративного нагляду або встановлених судом обмежень піднаглядний може бути притягнутий до адміністративної чи кримінальної відповідальності відповідно до норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 187)³⁵ чи Кримінального кодексу України (ст. 395)³⁶.

Щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, дільничні офіцери поліції здійснюють такі заходи:

1. Проводять індивідуально-профілактичну роботу, спрямовану на їх виправлення, попередження порушень громадського порядку, а також учинення ними нових злочинів.

2. Щомісяця здійснюють перевірки за місцем проживання, про результати яких у кінці кожного кварталу письмовою довідкою, окремо щодо кожної особи, інформують підрозділи кримінально-виконавчої інспекції і обов'язково додають до неї матеріали перевірки (пояснення засудженої особи, рапорти та ін.).

3. У разі встановлення факту притягнення до адміністративної відповідальності засудженої особи письмово повідомляють про це підрозділ кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби (ДПС) та вносять відповідні записи до інтегрованих інформаційно-пошукових систем.

З метою контролю за поведінкою судимих дільничний офіцер поліції:

– один раз на місяць перевіряє раніше судимих та «формальників» по обліках МВС на предмет притягнення до адміністративної відповідальності;

– з метою встановлення випадків вчинення злочинів один раз на рік перевіряє по обліках підрозділів інформаційних технологій регіональних управлінь Національної поліції;

– щомісячно проводить профілактичні бесіди із засудженими, їх родичами та особами, які можуть на них позитивно вплинути;

– у разі встановлення факту притягнення до адміністративної відповідальності «формальника» про це складається довідка, а особі

³⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 05.05.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

³⁶ Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 18.04.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

виноситься офіційне попередження щодо можливості встановлення відносно неї адміністративного нагляду.

У разі, якщо особа, яка підпадає під дію Закону, незважаючи на письмове попередження органів внутрішніх справ, продовжує порушувати громадський порядок, учиняє інші правопорушення, за які чинним законодавством встановлена адміністративна відповідальність, дільничний офіцер поліції доповідає про це рапортом начальникові територіального органу Національної поліції для прийняття рішення про доцільність установа за нею адміністративного нагляду.

2.5. Здійснення превентивно-профілактичного нагляду за особами, засудженими до покарань без позбавлення волі

У роботі з **особами, засудженими до покарань без позбавлення волі**, дільничні офіцери поліції керуються:

1) наказом ДДУПВП та МВС «Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань» від 19.12.2003 № 270/1560 ³⁷;

2) наказом Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» 03.04.2018 № 974/5/467/609/280 ³⁸.

Аналіз практики застосування кримінальних покарань в Україні свідчить, що за останні 7-8 років простежується стійка позитивна тенденція до збільшення питомої ваги покарань, альтернативних позбавленню волі, що призначені за вироком суду, та зменшення частки позбавлення волі на певний строк. Статистика свідчить, зокрема, про наступне. Питома вага, за вказаний період, призначення судами покарання у виді позбавлення волі поступово зменшилась з 31,4 % – до 25%, а питома вага альтернативних покарань збільшилася з 11,6% до 17,7%. Найбільш часто суди застосовували такі види альтернативних покарань: штраф – 12,5%, громадські роботи – 3,2%, обмеження волі – 2,8%, арешт – 1,9% (не враховуючи інших видів альтернативних покарань) ³⁹.

³⁷ Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Наказ ДДУПВП та МВС від 19.12.2003 № 270/1560. Дата оновлення: 17.09.2010. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.

³⁸ Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, МВС України 03.04.2018 № 974/5/467/609/280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>.

³⁹ Гель А. Чи можна вважати покарання у виді обмеження волі реальною альтернативою позбавленню волі на певний строк. *Права людини в Україні. Дослідження. Права осіб, позбавлених волі.: Інформаційний портал Харківської правозахисної групи.* 15.09.2009. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1239797977>.

Наведене свідчить, що спільними зусиллями законодавців, науковців, правозастосовувачів та правозахисників проблема забезпечення більш широкого застосування покарань, альтернативних позбавленню волі в нашій державі поступово вирішується, а найбільш часто суди призначають засудженим такі види альтернативних покарань як штраф, громадські роботи та обмеження волі. Проте не можна забувати, що зростання лише кількісних показників їх застосування ще замало. Необхідно, щоб і порядок їх виконання (відбування) дійсно відповідав вимогам гуманізму, національному законодавству, міжнародним стандартам та правилам у цій сфері. Щодо порядку та умов виконання покарань у виді штрафу та громадських робіт суттєвих зауважень та запитань не виникає, чого, на жаль, не можна сказати стосовно покарання у виді обмеження волі. Низка запитань щодо змісту, порядку та умов виконання (відбування) цього виду покарання потребує негайної відповіді ⁴⁰.

Аналізуючи діючу система покарань необхідно звернутись до статті 51 Кримінального кодексу України, яка містить їх 12 видів та складається з двох підсистем: *покарань, пов'язаних з позбавленням волі*, та *покарань, із позбавленням волі не пов'язаних*.

Важливо наголосити, що міжнародна спільнота поділяє ідею щодо більш ефективного забезпечення гуманізації покарань та переорієнтації кримінального судочинства з карального напрямку, особливо враховуючи прийняті резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року № 45/110 Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (*Токійські правила*) ⁴¹ та рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо перегляду країнами-членами Ради Європи системи покарань і більш широкого застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі (рекомендації Ради Європи від 19 жовтня 1992 року № R(92)16) ⁴².

З огляду на це, система покарань, не пов'язаних з позбавленням волі є соціально обумовленою сукупністю передбачених законом заходів. Найбільш обґрунтованим було б розглядати систему виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, як таку, що визначена в Особливій частині Розділу II Кримінально-виконавчий кодекс України та статті 51 Кримінального кодексу України.

До осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань:

- штраф;
- позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;

⁴⁰ Особливості проведення профілактичної роботи дільничними інспекторами міліції з особами, які відбувають покарання не пов'язані з позбавленням волі: метод. рек. / Калюк О.М., Пашковська М.В., Корж Є.М., Костюк В.І. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. 57 с.

⁴¹ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) прийняті резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року № 45/110. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_907.

⁴² Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо перегляду країнами-членами Ради Європи системи покарань і більш широкого застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі від 19 жовтня 1992 року № R(92)16. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_047.

- позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю;
- громадські роботи;
- виправні роботи;
- службові обмеження для військовослужбовців;
- конфіскація майна;
- арешт;
- обмеження волі;
- тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Індивідуальна профілактика серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції: це діяльність працівників кримінально-виконавчих інспекцій, дільничних офіцерів поліції і громадськості, що спрямована на виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів та здійснення на них профілактично-виховного впливу шляхом застосування системи заходів переконання і примусу з метою усунення та нейтралізації суб'єктивних причин злочинної поведінки, а також негативних детермінант з найближчого оточення такої особи.

Головним завданням індивідуальної профілактики є розроблення і реалізація протягом відносно тривалого часу ефективної системи продуманих заходів впливу, на причини та умови, що детермінують злочинну поведінку конкретної особи.

Кримінально-виконавчий кодекс України та міжвідомча Інструкція⁴³, яка регламентує порядок виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, визначають, що обов'язки з проведення індивідуально-профілактичної роботи покладаються на органи внутрішніх справ, проте, на жаль, ці нормативно-правові акти не містять визначення такої роботи.

Обов'язки у працівників служби дільничних офіцерів поліції, різнобічні та багатогранні. Належний стан із дотримання законності на дільниці обслуговування досягається проведенням індивідуально-профілактичної роботи з населенням. У зоні особливої уваги «шерифів» перебувають особи, звільнені з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин, засуджені за скоєння злочинів, а також виконання вироку яких не пов'язаний з позбавленням волі, сімейні насильники, «алкоголіки», психічно хворі, які є суспільно небезпечними і перебувають на спецобліках в закладах охорони. Саме з такими людьми, що перебувають на відповідних обліках, проводиться систематична робота. Від неї залежить недопущення злочинів. Крім того, «шериф» повинен у вказаний термін реагувати на усні і письмові звернення громадян. Інформація, яка не стосується роботи Національної поліції,

⁴³ Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань [Електронний ресурс]: затв. наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань, Міністерства внутрішніх справ України від 19 груд. 2003 р. № 270/1560/ Офіц. сайт Верховної ради України. – Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>

направляється в органи влади і місцевого самоврядування або в інші відомства. Ефективність роботи дільничного залежить від уміння налагодити співпрацю з громадами, представниками влади, організаціями, трудовими колективами тощо.

Профілактичний потенціал дільничних офіцерів поліції впливає із її основних завдань, що безумовно містять, закладений законодавцем в основних обов'язках поліції, яка відповідно до своїх завдань зобов'язана: забезпечувати безпеку громадян і громадський порядок; запобігати правопорушенням, виявляти, припиняти та розкривати їх, вживати з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; приймати і реєструвати заяви й повідомлення про злочини та адміністративні правопорушення, своєчасно приймати щодо них рішення; здійснювати досудову підготовку матеріалів за протокольною формою, визначених кримінальним процесуальним законодавством; припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах щодо них; виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, вживати в межах своєї компетенції заходів до їх усунення; брати участь у правовому вихованні населення; проводити профілактичну роботу серед осіб, схильних до вчинення протиправних дій, здійснювати адміністративний нагляд за особами, щодо яких його встановлено, а також контроль за засудженими до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; виконувати в межах своєї компетенції кримінальні покарання та адміністративні стягнення, а також інші обов'язки, передбачені законом.

Виконання організаційних заходів дільничними офіцерами поліції:

- прийом населення на дільниці;
 - робота зі скаргами, заявами й повідомленнями громадян та посадових осіб;
 - здійснення поквартирного та подвірного обходу помешкань громадян, з метою вручення візитних карток і пам'яток з профілактики правопорушень та виявлення і вилучення криміногенного елементу;
 - забезпечення правопорядку на дільниці обслуговування та вжиття заходів щодо притягнення винних осіб до адміністративної чи кримінальної відповідальності;
 - доставлення до міськ-, райоргану і затримування на строк до трьох годин осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;
 - складання протоколів про вчинення певних адміністративних правопорушень;
 - встановлення місць збору криміногенного елементу;
- Вивчення і узагальнення щомісячно:
- скарг та заяв громадян, повідомлень посадових осіб про правопорушення, учинені в сім'ях та винесення офіційних застережень та захисних приписів особам, які вчинили насильство в сім'ї;
 - повідомлень травматологічних пунктів, бюро судово-медичних експертиз, інших установ органів охорони здоров'я про заподіяння тілесних ушкоджень, пов'язаних з насильством у сім'ї;

- матеріалів громадських формувань щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень;

- надсилання запитів в інформаційні центри, за місцем роботи правопорушників, у наркологічні, психоневрологічні диспансери та інші органи і установи на певні категорії осіб;

- виконання процесуальних доручень слідчого та за його постановою застосування приводу обвинуваченого;

- розкриття очевидних злочинів невеликої та середньої тяжкості, а також взяття участі у розкритті неочевидних злочинів, учинених на території, яку обслуговує;

- направлення у відповідні органи пропозицій і рекомендацій про усунення причин й умов, що сприяють правопорушенням;

- здійснення керівництва роботою позаштатних дільничних офіцерів поліції;

- встановлення взаємодії із населенням, громадськими формуваннями та іншими органами;

- взяття участі у підготовці й проведенні рейдів, комплексних операцій та інших профілактичних заходів, спрямованих на виявлення та попередження правопорушень;

- перевірка за місцем проживання у осіб дозволів на придбання вогнепальної зброї;

- проведення обстеження об'єктів дозвільної системи, вилучення вогнепальної зброї у громадян при скасуванні дозволу на право її зберігання і використання;

- ведення карток профілактичного обліку, ведення справ на осіб, що знаходяться під адміністративним наглядом;

Робота з розшуку осіб:

- які здійснили втечу із спеціалізованих лікувальних закладів, де мали проходити встановлений судом курс лікування від алкоголізму, наркоманії або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, а також дорогою до них;

- засуджених до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, або звільнених з місць позбавлення (обмеження) волі у разі неприбуття їх до обраного місця проживання, при заміні покарання більш м'яким, місцезнаходження яких невідоме і які за поданням органу кримінально-виконавчої інспекції підлягають розшуку;

- які за постановою суду підлягають адміністративному нагляду, але з невідомих причин відсутні за встановленим для них місцем проживання.

Разом з тим, аналіз діяльності дільничних офіцерів поліції показав, що нерідко керівництво територіального органу поліції розглядає дільничного офіцера поліції як «універсального» поліцейського, завдяки якому у разі відсутності працівника відповідної служби можна доручити виконання певних завдань. Враховуючи те, що в значній частині територіальних органів поліції через плинність кадрів багато посад залишаються не укомплектованими, основний вантаж роботи із цих функцій лягає саме на дільничних офіцерів

поліції, які виконують функції працівників карного розшуку, дозвільної системи, займаються питаннями організації роботи громадських формувань та вирішенню багатьох питань, які виходять за межі його обов'язків.

Не поодинокі випадки, коли через обмежену кількість посад самих дільничних, особливо на селі, працівникам цієї служби доводиться обслуговувати п'ять-шість населених пунктів. Це не тільки відбивається на низькій ефективності їх роботи, але певним чином фізично виснажує людину. Таке становище характерно для багатьох міськрайорганів.

Заслуговують на особливу увагу спільні профілактичні заходи дільничних офіцерів поліції та інших служб Національної поліції та підрозділів Державної кримінально-виконавчої служби України, які відбуваються на практиці.

2.6. Здійснення превентивного обліку осіб, які вчиняють домашнє насильство

Потрібно відмітити, що раніше ця сфера профілактичної роботи була регламентована Законом України від 15.11.2001 р. № 2789-III «Про попередження насильства в сім'ї», який втратив чинність від 07.01.2018 р.⁴⁴.

Нині здійснення профілактичної роботи з **особами, які вчиняють домашнє насильство**, регламентовано Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁴⁵, спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та МВС від 07.09.2009 № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї».

Члена сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, служба дільничних офіцерів поліції або ювенальна поліція беруть на профілактичний облік після винесення йому офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

Підставами для винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї є:

- 1) заява про допомогу жертви насильства в сім'ї або члена сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;
- 2) висловлене жертвою насильства в сім'ї або членом сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, бажання щодо вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї у разі, якщо повідомлення або заява надійшли не від нього особисто;

⁴⁴ Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III (втратив чинність від 07.01.2018 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.

⁴⁵ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

3) отримання повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї;

4) отримання інформації про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення (звернення громадян, організацій, підприємств, навчальних закладів тощо).

Щодо запобігання домашньому насильству, дільничний офіцер поліції взаємодіє з підрозділами ювенальної превенції Національної поліції, а саме:

- виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходи щодо їх усунення;
- беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними;
- відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;
- виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї та про неприпустимість віктимної поведінки;
- приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;
- вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;
- повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;
- направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;
- виносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом;
- контролюють виконання вимог захисних приписів;
- взаємодіють із спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для жертв насильства в сім'ї у питаннях попередження насильства в сім'ї;
- надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;
- здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

2.7. Здійснення превентивно-профілактичної роботи з особами, які страждають на тяжкі психічні розлади

Здійснення профілактичної роботи з **особами, які страждають на тяжкі психічні розлади**, регламентовано спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2000 № 346/877 «Про затвердження Інструкції про заходи та організацію взаємодії закладів охорони здоров'я й органів внутрішніх справ щодо запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади»⁴⁶.

Підставою для постановки на облік особи, яка страждає на тяжкі психічні розлади здоров'я і становить суспільну небезпеку, є отримання інформації з психоневрологічного закладу (лікарні, диспансеру).

Дільничний офіцер поліції не рідше одного разу на місяць здійснюють профілактичні заходи відносно психічно хворих осіб, які становлять суспільну небезпеку. Через членів родини, сусідів вивчають їхню поведінку, з'ясовують, чи мають вони доступ до вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових, легкозаймистих, хімічно агресивних, отруйних речовин.

Дільничний офіцер поліції щодо осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади, здійснює:

1) виявляє на адміністративній дільниці психічно хворих, які створюють безпосередню загрозу для себе та оточуючих. Уживає до зазначених осіб своєчасних заходів профілактичного впливу з метою недопущення вчинення ними злочинів та адміністративних правопорушень;

2) направляє повідомлення про таких осіб до органів охорони здоров'я для вирішення питання їх примусового лікування;

3) при наявності інформації, що свідчить про реальні наміри вчинення психічно хворою особою суспільно небезпечних дій, унаслідок чого виникає потреба її огляду, негайно інформують про це психоневрологічний диспансер (ПНД);

4) своєчасно реагує на факти агресивної (аутоагресивної) поведінки осіб, які страждають на психічні розлади;

5) за зверненням медичних працівників щодо здійснення ними психіатричної допомоги у примусовому порядку, надає їм допомогу та забезпечує охорону громадського порядку, керується Законами України «Про Національну поліцію», «Про психіатричну допомогу» та відомчими нормативними актами, що гарантують суворе дотримання прав громадян та їх безпеку;

Якщо особа одночасно належить до декількох категорій правопорушників, про це вказується в пункті 5 зазначеного журналу.

⁴⁶ Про затвердження Інструкції про заходи та організацію взаємодії закладів охорони здоров'я й органів внутрішніх справ щодо запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади: наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2000 № 346/877. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0100-01>.

У разі переїзду профілактованої особи на нове місце проживання до територіального підрозділу поліції за територіальністю протягом п'яти днів надсилається відповідна інформація.

Загальною підставою для зняття з профілактичного обліку правопорушників усіх категорій є смерть, засудження до позбавлення волі, переїзд особи на інше постійне місце проживання, виправлення особи.

Проведення профілактичної роботи припиняється:

- 1) стосовно раніше судимих – при погашенні або знятті судимості;
- 2) стосовно засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, – після закінчення строку, визначеного вироком суду, якщо в період відбуття покарання вони не вчинили нового злочину;
- 3) стосовно осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, – у разі, якщо такі особи протягом року з моменту вчинення останнього правопорушення не допустили повторних правопорушень;
- 4) особами, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я, – після припинення диспансерного нагляду за такими особами.

Необхідно зазначити, що діяльність дільничного офіцера поліції, крім правового аспекту, має також і моральну складову. Індивідуальна профілактична робота полягає не лише в тому, щоб максимально обмежити дії особи, яка стала об'єктом профілактичного впливу, і цим самим за допомогою усіх можливих та доступних за даних умов способів і засобів позбавити її можливості вчинити злочин чи адміністративне правопорушення, але й у тому, щоб повернути її до нормального, суспільно вигідного способу життя.

Розділ 3. Взаємодія дільничних офіцерів поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції⁴⁷, дільничний офіцер поліції при здійсненні своїх повноважень взаємодіють з органами (підрозділами) поліції, центральними та місцевими органами виконавчої влади.

Згідно п. 3.7. Інструкції про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі»⁴⁸, дільничні офіцери поліції взаємодіють з питань контролю дотримання за піднаглядними правил адміністративного нагляду і встановлених судом обмежень зі службами карного розшуку, слідчими та підрозділи дізнання, а також іншими підрозділами Національної поліції та Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Щодо запобігання домашньому насильству, дільничний офіцер поліції взаємодіє з підрозділами ювенальної превенції Національної поліції. Повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції поширюються на випадки, коли жертва домашнього насильства або особа, стосовно якої існує реальна загроза вчинення домашнього насильства, а також особа, що вчинила домашнє, не досягли 18-річного віку.

У повсякденній службовій діяльності дільничний офіцер поліції взаємодіє з населенням і громадськими формуваннями для залучення останніх до охорони правопорядку. Дільничний офіцер поліції виступає перед населенням та в трудових колективах з бесідами про стан правопорядку на закріпленій території. Проводить серед населення адміністративної дільниці роз'яснювальну роботу про способи захисту і самооборони від злочинних посягань.

Взаємодія Національної поліції, зокрема, дільничних офіцерів поліції з населенням, відродження діяльності громадських формувань, які беруть участь у забезпеченні публічної безпеки й охороні громадського порядку та профілактиці правопорушень, нині є особливо актуальними, адже підтримка громадян та громадських формувань є однією з основних умов ефективності діяльності поліції.

⁴⁷ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

⁴⁸ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

Так, згідно п. 3.1.5 Інструкції про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі»⁴⁹, дільничні офіцери поліції залучають до здійснення адміністративного нагляду позаштатних дільничних інспекторів поліції, громадських помічників і формування з охорони громадського порядку.

Позаштатними дільничними інспекторами поліції можуть бути громадяни України не молодші 18 років, які позитивно характеризуються за місцем роботи, навчання та проживання, здатні за своїми діловими і моральними якостями, станом здоров'я виконувати поставлені перед ними завдання.

Позаштатні дільничні інспектори поліції на громадських засадах у вільний від роботи чи навчання час надають допомогу і сприяють дільничним інспекторам поліції у здійсненні заходів щодо охорони громадського порядку, боротьби із злочинністю, профілактики правопорушень, у тому числі з боку осіб, які перебувають на обліку органів внутрішніх справ, виконання інших завдань.

Діяльність служби дільничних офіцерів поліції щодо керівництва позаштатними дільничними інспекторами поліції здійснюється відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС України.

Забороняється давати позаштатним дільничним інспекторам поліції доручення, які не відповідають вимогам законодавства України, а також знайомити їх з документами, що містять державну або службову таємницю.

Не дозволяється доручати позаштатним дільничним інспекторам поліції самостійне проведення процесуальних та інших завдань, що є винятковою компетенцією працівників поліції.

Організація роботи з позаштатними дільничними інспекторами поліції і контроль за їх роботою покладається на начальників територіальних підрозділів поліції, їх заступників – начальників відділів превенції.

Соціальний захист позаштатних дільничних інспекторів поліції здійснюється у порядку встановленому законодавством України.

Дільничні офіцери поліції у межах своєї компетенції зобов'язані контролювати діяльність позаштатних дільничних інспекторів поліції з виконання покладених на них доручень, створювати необхідні для цього умови, надавати їм методичну і практичну допомогу у виконанні конкретних завдань.

Позаштатні дільничні інспектори поліції добираються серед громадян, які позитивно зарекомендували себе у навчанні, роботі та за місцем проживання, а також серед пенсіонерів – колишніх працівників правоохоронних органів.

Кандидати у позаштатні дільничні інспектори поліції перевіряються у встановленому порядку за відповідними обліками органів внутрішніх справ.

⁴⁹ Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

Пенсіонери правоохоронних органів за згаданими обліками можуть не перевірятись, якщо з дня звільнення з роботи минуло менше року. Але під час вирішення питання про можливість залучення пенсіонерів до позаштатного співробітництва з'ясовується підстава їх звільнення з останнього місця роботи.

Позаштатний дільничний інспектор поліції зобов'язаний:

1. При участі у заходах з боротьби із злочинністю та профілактики правопорушень, які проводить дільничний офіцер поліції, виконувати його доручення у встановлений термін і у визначеному ним порядку.

2. Захищати честь і гідність громадян, їх законні інтереси, права і свободи від протиправних посягань.

3. Надавати допомогу працівникам Національної поліції та іншим правоохоронним органів у запобіганні злочинним посяганням та іншим антигромадським діям.

4. Негайно інформувати правоохоронні органи про відомі йому факти підготовки чи вчинення злочинів, а також за можливістю вживати заходів щодо їх запобігання, якщо це не загрожує його життю.

5. Охороняти місце пригоди для збереження слідів злочину та інших речових доказів до прибуття працівників поліції.

6. Вживати заходів щодо надання невідкладної допомоги особам, які постраждали від нещасних випадків або правопорушень.

7. Брати участь у рятуванні людей, майна, а також у підтриманні громадського порядку під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

8. У своїй діяльності неухильно дотримуватись законності, бути тактовним і ввічливим у поводженні з громадянами.

9. При виконанні обов'язків з охорони громадського порядку мати при собі посвідчення позаштатного дільничного інспектора поліції і пред'являти його на вимогу громадян або посадових осіб.

Позаштатний дільничний інспектор має право:

1. Вимагати від громадян та службових осіб неухильного дотримання громадського порядку і негайного припинення правопорушень.

2. Вимагати від порушників громадського порядку пред'явлення документів, що засвідчують особу, у разі, коли встановлення особи необхідне для вирішення питання про притягнення до відповідальності за допущене правопорушення.

3. Вживати заходів щодо припинення правопорушень.

Облік роботи кожного позаштатного дільничного інспектора поліції ведеться у спеціальній картці і покладається на дільничного інспектора поліції, за яким він закріплений. У картці обліку роботи зазначаються заходи, до проведення яких залучався позаштатний дільничний інспектор поліції, виконані ним доручення, досягнуті результати. Картка обліку зберігається у дільничного інспектора поліції, за яким він закріплений.

Згідно із законами України «Про Національну поліцію»⁵⁰ та «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»⁵¹ дільничні офіцери поліції мають право залучати громадян, за їх згодою, для надання допомоги Національній поліції у забезпеченні публічної безпеки і охороні громадського порядку, запобіганні адміністративним правопорушенням і злочинам.

Громадськими помічниками дільничних офіцерів поліції у сільській місцевості можуть бути запропоновані на зборах громадян лише члени громадських формувань з охорони громадського порядку, які позитивно характеризуються за місцем роботи, навчання та проживання, здатні за своїми діловими і моральними якостями виконувати поставлені перед ними завдання, виявили бажання до співпраці з правоохоронними органами та рекомендовані загальними зборами громадських формувань.

Кількість громадських помічників дільничного офіцера поліції визначається наявністю сільських рад, з розрахунку один-два громадських помічники дільничних інспекторів поліції на кожен сільську раду.

Громадські помічники дільничних офіцерів поліції на громадських засадах надають допомогу і сприяють дільничним офіцерам поліції у здійсненні заходів щодо забезпечення публічної безпеки і охорони громадського порядку, запобігання злочинам, профілактики правопорушень, у тому числі з боку осіб, які перебувають на превентивному обліку Національної поліції, виконання інших завдань.

Не дозволяється доручати громадським помічникам дільничних офіцерів поліції самостійне проведення процесуальних та інших завдань, що є винятковою компетенцією працівників поліції.

Організація роботи з громадськими помічниками дільничних офіцерів поліції у сільській місцевості і контроль за їх роботою покладається на начальників територіальних підрозділів Національної поліції, їх заступників – начальників відділів превенції. Безпосереднє керівництво громадськими помічниками здійснюють дільничні офіцери поліції, які за ними закріплені відповідно до наказу начальника територіального підрозділу Національної поліції.

Дільничні офіцери поліції, у межах своєї компетенції, зобов'язані контролювати діяльність громадських помічників дільничних офіцерів поліції з виконання покладених на них завдань, створювати необхідні для цього умови, надавати їм методичну і практичну допомогу у виконанні конкретних завдань.

У своїй діяльності громадський помічник дільничного офіцера поліції неухильно дотримується законності, тактовності і ввічливості у поводженні з громадянами.

Запропоновані на зборах громадян та рекомендовані загальними зборами громадських формувань кандидати у громадські помічники дільничних

⁵⁰ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

⁵¹ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону Закон України від 22.06.2000 р. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

офіцерів поліції перевіряються в установленому порядку за відповідними обліками органів внутрішніх справ.

Основними завданнями та обов'язками громадських помічників дільничних офіцерів поліції у сільській місцевості є:

1. Захищати честь і гідність громадян, їх законні інтереси, права і свободи від протиправних посягань.
2. Надавати допомогу дільничним офіцерам поліції у забезпеченні публічної безпеки і охороні громадського порядку, запобіганні правопорушенням у сільській місцевості.
3. Негайно інформувати дільничних офіцерів поліції, а в разі їх відсутності – чергових територіальних підрозділів Національної поліції, про відомі йому факти підготовки чи вчинення злочинів, місця зосередження антигромадського елемента та груп нелегальних мігрантів.
4. Сприяти дільничним офіцерам поліції у виявленні та розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті майна сільськогосподарських товариств, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху.
5. Охороняти місце пригоди для збереження слідів злочину та інших речових доказів до прибуття працівників поліції.
6. Вживати заходів щодо надання невідкладної допомоги особам, які потерпіли від нещасних випадків чи правопорушень.
7. Брати участь у рятуванні людей і майна, підтриманні громадського порядку під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

Громадський помічник дільничних офіцерів поліції має право:

1. Вимагати від громадян та службових осіб неухильного дотримання громадського порядку і негайного припинення правопорушень.
2. Вимагати від порушників громадського порядку пред'явлення документів, що посвідчують особу, у разі, коли встановлення особи необхідне для вирішення питання про притягнення до відповідальності за допущене правопорушення.
3. Доставляти до територіального підрозділу Національної поліції, у службові приміщення дільничних офіцерів поліції, виконавчого органу селищної (сільської) ради або громадського пункту охорони порядку осіб, які скоїли адміністративне правопорушення, для його припинення, якщо вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи порушника, складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим.
4. Проводити індивідуально-профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення адміністративних правопорушень і злочинів та тими, хто перебуває на превентивному обліку Національної поліції.
5. Складати протоколи про адміністративні правопорушення.

6. Застосовувати заходи фізичного впливу і спеціальні засоби згідно зі ст. 14 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».
7. Виконувати інші службові доручення дільничних офіцерів поліції.

На громадських помічників дільничних офіцерів поліції, які підібрані з числа членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, у повному обсязі поширюються права, обов'язки, правові гарантії та соціальний захист Згідно з Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону».

Дільничний офіцер поліції з метою впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства організовує роботу за такими напрямками:

- 1) протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;
- 2) співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;
- 3) визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості.

Дільничний офіцер поліції проводить відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. Інформує про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території.

Дільничний офіцер поліції у межах поліцейської дільниці проводить серед населення роз'яснювальну роботу для формування у населення правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ з метою підняття іміджу поліції та про способи захисту і самооборони від злочинних посягань.

Дільничний офіцер поліції у взаємодії з органами соціального захисту населення місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, службами у справах дітей, благодійними, громадськими організаціями, представниками територіальних громад, спеціалізованими установами для осіб, які відбули покарання, здійснює роботу із запобігання вчиненню правопорушень, у тому числі стосовно осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Дільничний офіцер поліції формує пропозиції щодо:

- 1) усунення причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень;

2) ужиття заходів з метою запобігання вчиненню насильства в сім'ї, надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах;

3) створення громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону та/або призупинення (припинення) діяльності таких формувань, які неналежним чином виконують свої обов'язки, визначені нормами Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;

4) покращення матеріально-технічного забезпечення поліцейської станції та умов роботи;

5) надання необхідної допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми.

Дільничний офіцер поліції здійснює прийом населення у приміщенні поліцейської станції або іншому місці. Усі звернення, отримані під час прийому громадян, реєструються відповідно до Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС від 06 листопада 2015 року № 1377, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 01 грудня 2015 року за № 1498/27943 (зі змінами) ⁵².

При виявленні на території поліцейської дільниці інших порушень, реагування на які не належить до повноважень поліції, дільничний офіцер поліції інформує про це відповідні уповноважені органи.

Дільничний офіцер поліції співпрацює з представниками громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону, надає допомогу в організації їх діяльності, бере участь у проведенні спільних нарад, під час яких розробляються та погоджуються заходи із забезпечення публічної безпеки і порядку на територіях обслуговування та взаємодії з патрульною поліцією та групами реагування патрульної поліції.

Дільничний офіцер поліції проводить разом з виконавчими органами місцевого самоврядування звірки кількості громадських формувань з охорони громадського порядку та їх членів, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» ⁵³, подає пропозиції щодо їх діяльності, виконання статутних прав та обов'язків.

Основними формами взаємодії служби дільничних офіцерів поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування з питань діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку є:

⁵² Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС від 06.11.2015 р. № 1377, зар. у Міністерстві юстиції України 01.12.2015 р. за № 1498/27943. Дата оновлення: 27.06.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15>.

⁵³ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону Закон України від 22.06.2000 р. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

а) проведення нарад за участю керівників громадських формувань з охорони громадського порядку, на яких розробляються та погоджуються спільні заходи із забезпечення правопорядку на територіях обслуговування;

б) заслуховування звітів керівників громадських формувань з охорони громадського порядку щодо участі їх членів в охороні громадського порядку, проведенні спільних з поліцією профілактичних рейдів та інших відпрацювань територій населених пунктів;

в) заохочення членів громадських формувань з охорони громадського порядку у встановленому законодавством порядку;

г) вирішення питань щодо відновлення, створення нових та припинення діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку та інше.

З метою накопичення інформації про діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку, аналізу та узагальнення результатів їх роботи, стану взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування в кожному ТОП заводять справи-накопичувачі, перелік матеріалів, які повинні знаходитися у справі-накопичувачі щодо аналізу та узагальнення результатів роботи громадських формувань з охорони громадського порядку.

Покладання правоохоронної функції на органи місцевого самоврядування є необхідною умовою функціонування самого місцевого самоврядування; забезпечення на території громади режиму законності; підтримки взаємодії всіх суб'єктів правоохоронної діяльності, інших державних і недержавних органів та організацій, які здійснюють функції нагляду й контролю за дотриманням законодавства в різних сферах суспільного життя громади.

Правоохоронна функція може здійснюватись органами місцевого самоврядування в найрізноманітніших формах: контролю, організації, взаємодії, забезпечення фінансування охоронних заходів, правотворчих і правозастосовних заходах тощо. Виконуючи правоохоронну функцію, органи місцевого самоврядування реалізують повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян на території обслуговування.

Розділ 4. Шляхи вдосконалення адміністративно-правових заходів здійснення нагляду та контролю за особами, звільненими з місць позбавлення волі

Одним із основних елементів реформування системи Національної поліції та Міністерства внутрішніх справ України є вдосконалення діяльності служби дільничних офіцерів поліції, зокрема щодо організації роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку.

Особи, які перебувають на превентивному обліку, зокрема, за якими встановлено адміністративний нагляд поліції, як і раніше, продовжують вести антигромадський спосіб життя та негативно впливати інших осіб. Наявність таких негативних чинників свідчить про те, що превентивно-профілактична та адміністративно-наглядова діяльність поліції, зокрема щодо особами, звільненими з місць позбавлення волі,

й досі є малоефективною та потребує подальшого організаційно-правового вдосконалення.

У зв'язку з цим доцільним буде розроблення та прийняття:

1) Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» (у новій редакції);

2) Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення з питань адміністративної відповідальності осіб за порушення правил адміністративного нагляду»;

3) Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про Національну поліцію» стосовно уточнення адміністративно-наглядових повноважень посадових осіб Національної поліції»;

4) «Положення про організацію встановлення, здійснення та припинення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

Пропонується такі заходи по удосконаленню контролю та нагляду за особами, які звільнились з місць позбавлення волі:

– в Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» визначити конкретно, протягом якого часу звільнений повинен вести себе так, щоб було можливо зробити висновок, що він перестав бути небезпечним для суспільства. До сьогодні відповідь на це питання дає тільки судова практика, яка може достроково, в середньому через шість місяців припинити адміністративний нагляд та контроль, якщо піднаглядний за цей час не скоював правопорушень та позитивно зарекомендував себе за місцем проживання, роботи або навчання;

– в цілях покращення контролю та нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі пропонується поряд з індивідуально-профілактичною та соціально-психологічною роботою використовувати нові види соціального контролю у формі наставництва, патронажу. Органи, які мають здійснювати цю діяльність, повинні бути підзвітними центрам соціальної адаптації та реабілітації.

Разом із тим, зважаючи на стабільно високий рівень рецидиву злочинів, низький рівень працевлаштування звільнених осіб, їх забезпечення житлом, питання формування ефективної системи соціальної адаптації зазначених осіб потребує негайного вирішення.

Основними завданнями дільничних офіцерів поліції щодо розв'язання цієї проблематики є:

- розроблення механізму співпраці центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у наданні допомоги звільненим особам;

- забезпечення функціонування мережі центрів соціальної адаптації звільнених осіб та створення спеціальних гуртожитків;

- забезпечення належного рівня проведення виховної роботи із засудженими, запобігання скоєнню ними нових злочинів;

- розвиток партнерських відносин з недержавними та міжнародними організаціями, які проводять роботу із звільненими особами, поширення їх досвіду, а також запровадження заохочення діяльності в Україні зазначених організацій;

- поліпшення якості надання соціальних послуг звільненим особам;

- удосконалення законодавства з питань соціальної адаптації звільнених осіб.

Розв'язання проблеми соціальної адаптації звільнених осіб можливе шляхом:

- 1) ресоціалізації засуджених в установах відбування покарань та їх підготовки до звільнення, а саме:

- проведення серед осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, інформаційно-роз'яснювальної роботи з їх прав і гарантій, можливостей життя після звільнення з місць позбавлення волі;

- організації професійно-технічного навчання осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, з урахуванням потреб ринку праці;

- забезпечення засуджених робочими місцями;

- своєчасного виявлення та лікування захворювань;

- недопущення втрати документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, під час проведення досудового слідства та своєчасна їх видача перед звільненням з місць позбавлення волі;

- вжиття заходів до запобігання відчуженню житла осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, без їх згоди;

- розширення впливу на засудженого його сім'ї, утворення при установах виконання покарань комітетів родичів;

- забезпечення спеціалізованої (після вузівської) підготовки персоналу установ виконання покарань;

- 2) соціального супроводу та соціального патронажу звільнених осіб, а саме:

- удосконалення системи соціальної адаптації звільнених осіб;

- сприяння у працевлаштуванні звільнених осіб;

- сприяння недержавним організаціям у провадженні діяльності, пов'язаної з розв'язанням проблем звільнених осіб, а також вивченні їх досвіду і подальшому його застосуванні;

- підвищення рівня медичного обслуговування звільнених осіб (хворих на туберкульоз, ВІЛ/СНІД тощо), зокрема за направленням установ і закладів соціального захисту для звільнених осіб і бездомних громадян;

- розроблення інформаційно-просвітницьких програм з питань профілактики туберкульозу, ВІЛ/СНІДу серед звільнених осіб та недопущення дискримінації ВІЛ-інфікованих, у тому числі у сфері праці;

- здійснення заходів щодо поліпшення роботи спостережних комісій;

- залучення волонтерів до роботи із звільненими особами;

3) оптимізації мережі центрів соціальної адаптації та спеціальних гуртожитків і забезпечення їх функціонування з урахуванням фінансових можливостей і регіональних потреб;

4) поліпшення якості надання соціальних послуг звільненим особам, а саме:

- визначення основних форм і методів соціальної роботи із звільненими особами;

- впровадження інноваційних методик під час проведення роботи із звільненими особами;

- введення у навчальні плани вищих навчальних закладів, що готують соціальних педагогів, соціальних працівників та фахівців із соціальної роботи, спеціального курсу з питань соціальної адаптації звільнених осіб та надання їм соціальних послуг;

- вивчення проблемних питань звільнених осіб;

5) удосконалення законодавства, а саме:

- вивчення законодавства інших держав із зазначеного питання;

- внесення змін до законодавства, зокрема в частині удосконалення системи соціальної адаптації звільнених осіб;

6) запобігання злочинності, а саме:

- організації соціальної роботи серед осіб з наркотичною та алкогольною залежністю, а також осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах і можуть бути схильні до такої залежності (безпритульні діти, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, жінки, які постраждали від насильства в сім'ї, безробітні та інші);

- розвитку мережі закладів, які надають соціально-медичні, психологічні та юридичні послуги з метою зменшення ризику інфікування ВІЛ/СНІДом та добровільного тестування на ВІЛ/СНІД;

- профілактики бездомності серед звільнених осіб.

Висновки

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції⁵⁴, **превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції** – діяльність, передбачена законодавством України, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку, здійснення поліцейського піклування;

превентивний облік – комплекс заходів у діяльності дільничних офіцерів поліції, спрямованих на підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем єдиної інформаційної системи МВС (далі – ЄІС МВС) про осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота.

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції⁵⁵, дільничний офіцер поліції ставить на профілактичний облік та у межах своєї компетенції здійснює профілактичну роботу з такими категоріями осіб:

- звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено у встановленому законом порядку;

- засудженими за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано із позбавленням волі;

- особами, яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї;

- особами, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я.

Згідно Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції⁵⁶, ДОП здійснює превентивні заходи щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліку в органах поліції, для попередження вчинення ними правопорушень із залученням до цієї роботи громадськості.

Дільничний офіцер поліції ставить на превентивний облік та в межах своєї компетенції проводить профілактичну роботу з:

- 1) особами, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому законом порядку;

- 2) особами, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

⁵⁴ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

⁵⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

⁵⁶ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

Адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами внутрішніх справ.

Про адміністративно-правову природу нагляду поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, свідчать такі його ознаки: надвідомчий характер; організуюча спрямованість; поновлення суспільних відносин, що зазнали небажаного впливу внаслідок протиправних дій осіб, звільнених з місць позбавлення волі; профілактична спрямованість; спеціалізований характер; ініціативний характер; специфічність засобів і методів його здійснення, можливість застосування заходів адміністративного примусу, обумовлених вимогами сучасного адміністративного законодавства України.

У цілому, в якості об'єктів, безпека яких забезпечується за допомогою адміністративного нагляду органів внутрішніх справ, можна назвати суспільні відносини в галузі: охорони громадського порядку; охорони власності; безпеки дорожнього руху; пожежної безпеки; екологічної безпеки; видачі дозволів на вчинення певних дій та ліцензійної діяльності; забезпечення прав громадян на свободу пересування і вибору місця проживання тощо.

До системи суб'єктів, що беруть участь у реалізації процедур адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, входять:

- а) установи виконання покарань;
- б) органи внутрішніх справ;
- в) суди.

Правовий статус зазначених суб'єктів утворюють такі елементи: цільовий, структурно-організаційний та компетенційний блок.

Під соціальною реабілітацією осіб, звільнених з місць позбавлення волі слід розуміти процес підготовки осіб, у яких закінчується термін відбування покарання в установах виконання покарань, шляхом надання їм постпенітенціарної допомоги, яка реалізується у вигляді комплексу заходів соціального, правового, виховного та кримінологічного характеру, направлено на відновлення, а при необхідності набуття цими особами особистих якостей, дозволяють їм вести законослухняний і соціально-корисний спосіб життя

Під адміністративно-правовими процедурами нагляду поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, слід розуміти урегульований адміністративно-правовими нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів щодо встановлення, здійснення, продовження чи припинення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Реалізація органами внутрішніх справ адміністративно-правових процедур продовження та припинення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, має відбуватися на підставі таких принципів: законності, гласності, науковості, об'єктивності, системності, дієвості, політичної нейтральності. Цю систему принципів доцільно закріпити в окремій статті Закону України «Про адміністративний нагляд за особами,

звільненими з місць позбавлення волі». Вона також може бути доповнена й іншими принципами, які, наприклад, притаманні адміністративно-примусовій діяльності ОВС в цілому та можуть наповнити її гуманістичною сутністю.

Щодо здійснення профілактичної роботи з **особами, які вчиняють домашнє насильство**, воно регламентовано Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁵⁷, спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та МВС від 07.09.2009 № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї».

Члена сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, служба дільничних офіцерів поліції або ювенальна поліція беруть на профілактичний облік після винесення йому офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї.

У напрямі забезпечення формування правової держави та громадського суспільства в Україні важливе місце посідає Національна поліція, діяльність якої потребує постійного удосконалення, обумовленого сучасними потребами економічного, політичного, соціального життя суспільства. В умовах існуючих в Україні антисоціальних проявів держава шукає науково обґрунтовані форми і методи максимального зниження їх негативних наслідків, в тому числі вирішення завдань удосконалення охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки та розкриття злочинів. Визначальне місце у сфері попередження та профілактики злочинів і адміністративних правопорушень, охороні публічного порядку та громадської безпеки належить дільничним офіцерам саме на них покладено основний обсяг правоохоронних функцій Національної поліції на території поліцейських ділянок, здійснення заходів попередження і припинення злочинів та правопорушень.

Результати роботи дільничного офіцера оцінюються населенням, що проживає на території дільниці. При цьому враховуються реальний стан публічного порядку на ділянці; особистий вклад дільничного офіцера в попередження, припинення і розкриття злочинів; своєчасний і якісний розгляд звернень громадян; рівень особистої виконавської дисципліни і стану законності в оперативно-службовій діяльності дільничного офіцера поліції. Сене всіх зусиль по належній організації роботи дільничних офіцерів полягає в тому, щоб переважну частину свого робочого часу вони знаходилися на закріплених дільницях, досконально знали їх особливості, населення і оперативну обстановку, своєчасно реагували на заяви і скарги громадян, самотійно і у взаємодії з іншими службами Національної поліції, з громадськістю забезпечували ефективну охорону публічного порядку і боротьбу із злочинністю.

⁵⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

Список використаних джерел

Нормативно-правові документи

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 05.05.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 18.04.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 06.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07. 2017 р. № 650 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.
6. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-вр. Дата оновлення: 28.12.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
8. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III (втратив чинність від 07.01.2018 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.
9. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону Закон України від 22.06.2000 р. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.
10. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. № 3160-VI. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3160-17>.
11. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
12. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Наказ ДДУПВП та МВС від 19.12.2003 № 270/1560. Дата оновлення: 17.09.2010. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.
13. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства

охорони здоров'я України, МВС України від 03.04.2018 р. № 974/5/467/609/280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18>.

14. Про затвердження Інструкції про заходи та організацію взаємодії закладів охорони здоров'я й органів внутрішніх справ щодо запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади: наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2000 № 346/877. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0100-01>.

15. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 28.10.2015 р. № 878. Дата оновлення: 02.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF/paran10#n10>.

16. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС від 06.11.2015 р. № 1377, зар. у Міністерстві юстиції України 01.12.2015 р. за № 1498/27943. Дата оновлення: 27.06.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15>.

17. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

18. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1408>.

19. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: наказ МВС України та Державного департаменту з питань виконання покарань від 04 лист. 2003 р. №1313/203. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національної поліції: Закон України від 10.11.2015 № 766-VIII. *Урядовий кур'єр*. 10.12.2015. № 231.

21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію»: Закон України від 23.12.2015 № 901-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

22. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жов. 2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 03 серп. 2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

23. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Дата оновлення: 05.10.2016. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/393/96-ВР>.

24. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення: 01.01.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

25. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Дата оновлення: 01.05.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

26. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

27. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 730. *Урядовий кур'єр*. 24.09.2015. № 176.

28. Деякі питання діяльності патрульної служби Міністерства внутрішніх справ у сфері безпеки дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 № 476. *Урядовий кур'єр*. 10.07.2015. № 123.

29. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.07.2015 р. за № 777/27222. URL: www.zakon1.rada.gov.ua).

30. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 / Офіційний вісник України від 13.11.2015. 2015 р. № 88.– С. 176. ст. 2964. код акту 79337/2015.

31. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

32. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ МВС, МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>.

33. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї: наказ Мінсім'ямолодьспорт України, МВС України від 07.09.2009 № 3131/386. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>.

34. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) прийняті резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року № 45/110. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_907.

35. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи щодо перегляду країнами-членами Ради Європи системи покарань і більш широкого

застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі від 19 жовтня 1992 року № R(92)16. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_047.

Додаткові джерела

36. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. / Колпаков В. К. та ін.; за ред. О. В. Кузьменко; Нац. акад. внутр. справ. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 567 с.

37. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб. / О. М. Калюк, С. Ф. Константинов, В. А. Куліков та ін.; за заг. ред. В. В. Чернея, В. А. Кулікова. Київ: «Освіта України», 2016. 230 с.

38. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навч. посіб. / В. В. Черній, С. Ф. Константинов, С. Г. Братель та ін.; під заг. ред. В. В. Коваленка. 5-те вид. Київ: ПП «Дірект Лайн», 2014. 408 с.

39. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ України, спеціальна частина: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Ю. І. Римаренко, В. І. Олефір. Тернопіль: «Терно-граф», 2011. 528 с.

40. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навч. посіб. Видання третє, доопрацьоване / В. І. Олефір, С. Ф. Константинов, С. Г. Братель та ін.; за заг. ред. Коваленка В. В. Київ: КНТ, 2011. 512 с.

41. Адміністративні послуги у сфері внутрішніх справ: моногр. / І. П. Голосніченко, О. Г. Циганов, О. О. Попова, М. О. Журба, І. В. Бойко; за ред. І. П. Голосніченка, О. Г. Циганова. Київ: НТУУ «КПІ», ДНДІ МВСУ, 2015. 590 с.

42. Взаємодія служби дільничних інспекторів міліції з громадянськістю та населенням щодо профілактики правопорушень: метод. рек. / В. Л. Костюк, В. А. Куліков, О. М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 28 с.

43. Гель А. Чи можна вважати покарання у виді обмеження волі реальною альтернативою позбавленню волю на певний строк. *Права людини в Україні. Дослідження. Права осіб, позбавлених волі.: Інформаційний портал Харківської правозахисної групи.* 15.09.2009. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1239797977>.

44. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: навч. посіб. / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова; за заг. ред. І. П. Голосніченка. Київ: ГАН, 2005. 232 с.

45. Діяльність дільничного інспектора міліції: метод. рек. / В. Д. Сущенко, С. Ф. Константинов, М. В. Лошицький та ін.; за ред. В. Г. Фатхутдінова. Київ: Київськ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 152 с.

46. Діяльність дільничних інспекторів міліції щодо попередження та припинення злочинів та адміністративних правопорушень: метод. рек. / І. М. Копотун, В. Л. Костюк, О. Г. Пелагеша, І. В. Хотінь. Київ: Київськ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. 54 с.

47. Довідник працівника міліції / С. М. Бадьора, О. Г. Беліх, С. Г. Братель та ін.; за заг. ред. В. В. Коваленка. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2012. 208 с.

48. Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань організації виховної та соціально-психологічної роботи серед осіб, засуджених до позбавлення волі. Київ: ДДПВПУ, 2002. 305 с.

49. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, В.І.Олефір, С.Ф.Константинов та ін. Київ: ВАВ «Правова єдність», 2010. 684 с.

50. Кононов П. И., Потокин И. В. Административно-правовой статус органов государственного контроля и органов государственного надзора: Основные подходы к пониманию и разграничению. *Полицейское право*. 2006. № 1. С. 15–20.

51. Кузьменко О. В. Адміністративне затримання як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні проступки в умовах поліцейської реформи. *Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»*: тези доп. Всеукр. форуму вчених-адміністративістів (м. Запоріжжя, 21 квіт. 2016 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 68–78.

52. Кузьменко О. В. Курс адміністративної відповідальності: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. Київ: Юринком Інтер, 2015. 568 с.

53. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко, О. В. Горбач та ін.; за ред. В. В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 780 с.

54. Організація контролю та нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, службою дільничних офіцерів поліції: метод. рек. / В. Л. Костюк, В. А. Куліков, О.М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 29 с.

55. Організація роботи дільничного офіцера поліції на поліцейській дільниці: метод. рек. / В. Л. Костюк, О. М. Жук, В. В. Мозоль, В. В. Литвин. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 89 с.

56. Особливості проведення профілактичної роботи дільничними інспекторами міліції з особами, які відбувають покарання не пов'язані з позбавленням волі: метод. рек. / Калюк О.М., Пашковська М.В., Корж Є.М., Костюк В.Л. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. 57 с.

57. Разаренов Ф. С., Котюргин С. И. Административный надзор советской милиции: учеб. пособие. М.: Учеб.-метод. пособ., 1979. 71 с.

58. Фомін П. П. Характеристика правового статусу підрозділів органів внутрішніх справ, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2009. № 2. С. 172–177.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

«Організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку»

Костюк В.Л., Сюравич В.Г., Жук О.М.

Організація роботи дільничного офіцера поліції з особами, які перебувають на превентивному обліку: метод. рек. / В. Л. Костюк, В. М. Лисюк, В. Г. Сюравич, О. М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 56 с.

Авторський колектив:

Костюк Володимир Леонідович – завідувач наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту № 3 НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, підполковник поліції;

Лисюк Володимир Миколайович – заступник начальника Дарницького УП ГУ Національної поліції в м. Києві;

Сюравич Валерій Григорович – науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Жук Олена Миколаївна – провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку ННІ №3 НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, підполковник поліції.

Рецензенти:

Голосніченко Д.І. доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

Кузьменко О.В. доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ.

Дата підготовки:

Схвалено та рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 2 від 17.10.2018 р).

Organization of work of a district police officer with persons who are on preventive account: method. rivers / V. L. Kostyuk, V. M. Lysyuk, V. G. Syuravchik, O. M. Zhuk. Kiev: Nat. acad. inside cases, 2018. 56 p.

Authors:

Kostiuk Vladimir – head of the scientific laboratory on the problems of ensuring public safety and order of the educational and scientific institute No. 3 of the National Academy of the Interior, candidate of legal sciences, Ph.D, senior researcher, lieutenant colonel of the police;

Lysyuk Vladimir – Deputy Chief of Darnytsky State Police Head of the National Police in Kyiv;

Siuravchyk Valery – research Fellow at the Scientific Laboratory on Public Security and the Order of the Educational and Scientific Institute No. 3 of the National Academy of the Interior, candidate of legal sciences, Ph.D.;

Zhuk Olena – is a leading researcher of the scientific laboratory on problems of ensuring public safety and order of the NII № 3 of the Ministry of Education and Science, candidate of legal sciences, senior researcher, lieutenant colonel of the police.